

DEVELOPING A PROCESS FOR TEACHING HISTORY AND GEOGRAPHY BASED ON AN EXPERIENTIAL LEARNING APPROACH IN PRIMARY SCHOOLS IN HO CHI MINH CITY

Ha Thi Kim Linh¹, Nguyen Duc Vinh*²

* Corresponding author
Email: loptruong.ducvinh1@gmail.com

¹ Email: Linhhtk@tnue.edu.vn
Thai Nguyen University of Education –
Thai Nguyen University
20 Luong Ngoc Quyen street, Phan Dinh Phung ward,
Thai Nguyen province, Vietnam

² Bilingual Canadian International School
86 street No. 23, Tan My ward, Ho Chi Minh City,
Vietnam

Received: 13/3/2026
Revised: 14/4/2026
Accepted: 10/5/2026
Published: 20/5/2026

Abstract: This study aims to develop a process for teaching History and Geography based on an experiential learning approach in primary schools. The process was developed from contemporary instructional theory and empirical data collected in Ho Chi Minh City. The study addresses a notable gap in current practice: the lack of a subject-specific, empirically grounded process to support primary teachers in organizing History and Geography teaching using an experiential learning approach. A mixed-methods descriptive-developmental design was employed. Data were collected through document analysis, a questionnaire survey of 178 teachers and 75 school administrators from 14 primary schools, as well as classroom observations, interviews, and analysis of student learning products. The findings indicate that schools have paid attention to identifying lesson objectives and assessing learning outcomes after instruction. However, core operations of experiential teaching, such as planning experiential forms and settings, organizing students' direct exploration, and facilitating hands-on activities and practice, were rated lower and showed less consistency across schools. Based on these findings, the study proposes a four-step process consisting of (1) lesson plan design, (2) instructional implementation, (3) learning assessment, and (4) lesson plan refinement. The proposed process contributes to operationalizing the experiential learning approach in primary History and Geography teaching and provides a practical reference for teachers, professional teams, and teacher professional development activities.

Keywords: *History and Geography, experiential learning approach, teaching process, instructional design, primary schools.*

XÂY DỰNG QUY TRÌNH DẠY HỌC MÔN LỊCH SỬ VÀ ĐỊA LÍ THEO TIẾP CẬN TRẢI NGHIỆM Ở CÁC TRƯỜNG TIỂU HỌC TẠI THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Hà Thị Kim Linh¹, Nguyễn Đức Vinh*²

* Tác giả liên hệ
Email: loptruong.ducvinh1@gmail.com

¹ Email: linhhtk@tnue.edu.vn
Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên
20 Lương Ngọc Quyến, phường Phan Đình Phùng,
Thành phố Thái Nguyên, tỉnh Thái Nguyên,
Việt Nam

² Trường Tiểu học, Trung học cơ sở,
Trung học phổ thông Quốc tế Canada
86, đường số 23, phường Tân Mỹ,
Thành phố Hồ Chí Minh, Việt Nam

Nhận bài: 13/3/2026
Chỉnh sửa xong: 14/4/2026
Chấp nhận đăng: 10/5/2026
Xuất bản: 20/5/2026

Tóm tắt: Bài viết nhằm xây dựng quy trình dạy học môn Lịch sử và Địa lý theo tiếp cận trải nghiệm ở tiểu học trên cơ sở lý luận dạy học hiện đại và dữ liệu khảo sát thực tiễn tại Thành phố Hồ Chí Minh. Khoảng trống mà nghiên cứu tập trung giải quyết là sự thiếu vắng một quy trình chuyên biệt, có căn cứ thực tiễn dành cho giáo viên tiểu học khi tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lý theo tiếp cận trải nghiệm. Nghiên cứu sử dụng phương pháp thiết kế hỗn hợp theo hướng mô tả - phát triển; dữ liệu được thu thập từ phân tích tài liệu, khảo sát 178 giáo viên và 75 cán bộ quản lý tại 14 trường tiểu học, kết hợp với quan sát sư phạm, phỏng vấn và phân tích sản phẩm học tập. Kết quả cho thấy, các nhà trường đã quan tâm đến việc xác định mục tiêu và đánh giá sau bài học, nhưng các hoạt động cốt lõi của dạy học trải nghiệm như dự kiến hình thức, địa điểm trải nghiệm; tổ chức cho học sinh khám phá trực tiếp; và tổ chức thảo luận, thực hành còn thấp hơn và kém đồng đều hơn giữa các trường. Trên cơ sở đó, nghiên cứu đề xuất quy trình 04 bước gồm: 1) Thiết kế kế hoạch bài dạy, 2) Tổ chức thực hiện, 3) Đánh giá kết quả và 4) Phát triển kế hoạch dạy học. Quy trình này góp phần cụ thể hóa định hướng dạy học theo tiếp cận trải nghiệm trong môn Lịch sử và Địa lý ở tiểu học, đồng thời cung cấp căn cứ tham chiếu cho giáo viên, tổ chuyên môn và hoạt động bồi dưỡng giáo viên.

Từ khóa: *Lịch sử và Địa lý, tiếp cận học tập trải nghiệm, quy trình dạy học, thiết kế dạy học, trường tiểu học.*

1. Giới thiệu

Trong bối cảnh đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục phổ thông ở Việt Nam, dạy học theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực đã trở thành yêu cầu trung tâm của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018. Trong định hướng đó, trải nghiệm không chỉ được xem là một hình thức tổ chức hoạt động giáo dục mà còn là cơ chế quan trọng để người học kiến tạo tri thức, hình thành kỹ năng và phát triển các phẩm chất cần thiết thông qua sự tham gia trực tiếp vào các tình huống có ý nghĩa (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018a; Dewey, 1938; Kolb, 1984).

Đối với môn Lịch sử và Địa lí ở cấp Tiểu học, tiếp cận trải nghiệm có ý nghĩa đặc biệt vì môn học gắn với không gian, thời gian, bối cảnh lịch sử, địa lí và đời sống xã hội cụ thể. Thông qua quan sát, thao tác, tìm hiểu tư liệu, thảo luận, mô phỏng hoặc giải quyết nhiệm vụ gắn với thực tiễn địa phương, học sinh có điều kiện kết nối tri thức với vốn sống, từ đó phát triển năng lực nhận thức, năng lực vận dụng kiến thức và tình yêu quê hương, đất nước (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018b, 2025; Đặng Thành Hưng, 2002; Piaget, 1952; Vygotsky, 1978).

Tổng quan các nghiên cứu gần đây cho thấy, dạy học theo tiếp cận trải nghiệm ở tiểu học đã được vận dụng ở nhiều môn học và chủ đề khác nhau như: Khoa học, Tiếng Việt, Tin học, Toán hay giáo dục STEM (Đình Quang Báo, Trần Thị Mai Lan & Lưu Thùy Dương, 2022; Nguyễn Thị Dung, 2019; Trần Thị Phương Dung, Đỗ Thị Ánh Nguyệt & Phạm Nguyễn Song Liên, 2022; Đỗ Tiến Đạt, 2018; Trần Doãn Vinh, 2018). Các nghiên cứu này khẳng định tính khả thi của việc gắn học tập với trải nghiệm, đồng thời cho thấy vai trò quan trọng của thiết kế nhiệm vụ học tập và điều kiện tổ chức. Tuy nhiên, phần lớn công bố vẫn dừng ở những môn học khác hoặc ở mức khái quát về trải nghiệm. Với môn Lịch sử và Địa lí, các nghiên cứu gần đây mới chủ yếu đề cập đến phát triển năng lực hoặc một số yếu tố ảnh hưởng đến thái độ học tập của học sinh (Nguyễn Thị Hồng Chuyên & Hoàng Thị Mỹ Hạnh, 2022; Huỳnh Thị Trúc Giang, 2023), trong khi còn thiếu một quy trình chuyên biệt cho giáo viên tiểu học, được xây dựng từ dữ liệu thực tiễn nhà trường.

Khi Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 đang được triển khai ngày càng rõ nét, việc cụ thể hóa định hướng dạy học vào từng môn học và từng bối cảnh giáo dục trở nên đặc biệt cần thiết, nhất là ở các đô thị lớn. Thành phố Hồ Chí Minh được lựa chọn làm địa bàn nghiên cứu vì có sự đa dạng về loại hình trường học, điều kiện tổ chức dạy học, nguồn lực

giáo dục và hệ thống tư liệu lịch sử, địa lí, văn hóa địa phương phong phú. Bối cảnh này cho phép nhận diện khá rõ những thuận lợi và khó khăn trong quá trình triển khai, nhưng kết quả nghiên cứu chủ yếu phản ánh đặc điểm của một đô thị lớn nên chưa thể đại diện đầy đủ cho các địa phương khác.

Từ khoảng trống nêu trên, bài viết tập trung trả lời ba câu hỏi nghiên cứu: 1) Cơ sở lí luận nào định hướng việc xây dựng quy trình dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm ở tiểu học? 2) Thực trạng tổ chức dạy học, những yêu cầu đối với giáo viên và các yếu tố ảnh hưởng đến việc triển khai cách tiếp cận này ở các trường tiểu học tại Thành phố Hồ Chí Minh hiện nay ra sao? 3) Trên cơ sở lí luận và thực tiễn đó, quy trình dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm cần được thiết kế như thế nào để vừa bảo đảm tính khoa học, vừa có thể vận dụng trong thực tiễn nhà trường?

2. Phương pháp nghiên cứu

2.1. Phân tích tài liệu

Phương pháp phân tích tài liệu được sử dụng để tổng hợp và hệ thống hóa các công trình nghiên cứu trong và ngoài nước liên quan đến học tập trải nghiệm, dạy học theo tiếp cận trải nghiệm và dạy học môn Lịch sử và Địa lí ở tiểu học. Kết quả phân tích tài liệu giúp xác định khung khái niệm, chỉ ra khoảng trống nghiên cứu và làm căn cứ khoa học cho việc thiết kế các chỉ báo khảo sát cũng như cấu trúc của quy trình đề xuất.

2.2. Khảo sát bằng phiếu hỏi

2.2.1. Thiết kế nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng thiết kế hỗn hợp theo hướng mô tả - phát triển. Dữ liệu định lượng được dùng để mô tả thực trạng triển khai dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm; dữ liệu định tính được sử dụng để giải thích các chỉ số nổi bật và làm rõ những khó khăn, thuận lợi trong quá trình triển khai. Kết quả từ hai nguồn dữ liệu được tích hợp nhằm xây dựng quy trình dạy học đề xuất.

2.2.2. Địa bàn và mẫu nghiên cứu

Khảo sát được thực hiện tại 14 trường tiểu học ở Thành phố Hồ Chí Minh với sự tham gia của 178 giáo viên và 75 cán bộ quản lí. Mẫu nghiên cứu được chọn theo phương pháp mục đích nhằm bảo đảm sự đa dạng về loại hình trường và điều kiện tổ chức dạy học, gồm 07 trường công lập, 02 tư thục, 04 song ngữ và 01 quốc tế. Nhóm giáo viên là những người trực tiếp giảng dạy hoặc tham gia tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lí; nhóm cán bộ quản lí là những

người phụ trách chỉ đạo chuyên môn và quản lý hoạt động dạy học tại các cơ sở giáo dục.

2.2.3. Công cụ thu thập dữ liệu

Phiếu khảo sát gồm 32 chỉ báo đóng, được mã hóa theo thang Likert 5 mức (1 - 5), xây dựng trên cơ sở khung lý thuyết về dạy học theo tiếp cận trải nghiệm, yêu cầu cần đạt của Chương trình giáo dục phổ thông 2018 và đặc trưng của môn Lịch sử và Địa lí ở tiểu học; công cụ được cấu trúc thành ba nhóm nội dung: 1) Thực trạng thực hiện quy trình tổ chức dạy học (17 chỉ báo), 2) Yêu cầu đối với giáo viên (09 chỉ báo), 3) Các yếu tố ảnh hưởng đến quá trình tổ chức dạy học (06 chỉ báo). Bên cạnh dữ liệu khảo sát, nghiên cứu thu thập dữ liệu định tính từ quan sát 12 tiết dạy, phỏng vấn sâu 07 giáo viên, 03 cán bộ quản lý và phân tích 36 sản phẩm học tập (phiếu học tập, sơ đồ tư duy, poster, bài viết ngắn); các mẫu được lựa chọn theo nguyên tắc mục đích nhằm phản ánh sự đa dạng của bối cảnh triển khai.

2.3. Bảo đảm độ tin cậy và giá trị nghiên cứu

Dữ liệu định lượng được xử lý bằng SPSS 27 với các tham số thống kê mô tả gồm điểm trung bình, độ lệch chuẩn và thứ bậc. Dữ liệu định tính được mã hóa theo chủ đề, sau đó đối chiếu với các kết quả định lượng theo nguyên tắc tam giác hóa dữ liệu. Độ tin cậy của công cụ khảo sát được kiểm tra bằng hệ số Cronbach's alpha. Kết quả cho thấy, các thang đo đạt độ tin cậy tốt ($\alpha = 0,84 - 0,91$), với hệ số tương quan biến - tổng hiệu chỉnh đều lớn hơn 0,3.

2.4. Đạo đức nghiên cứu và khai báo sử dụng AI

Nghiên cứu bảo đảm nguyên tắc tự nguyện, bảo mật thông tin và sử dụng dữ liệu đúng mục đích khoa học. Trong quá trình hoàn thiện bản thảo, ChatGPT chỉ được sử dụng để hỗ trợ biên tập, hiệu đính ngôn ngữ và không tham gia vào việc xây dựng nội dung khoa học của bài viết.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Cơ sở đề xuất quy trình dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

3.1.1. Cơ sở lý luận

Dạy học là quá trình sư phạm có mục đích, trong đó giáo viên tổ chức, điều khiển hoạt động nhận thức của học sinh, còn học sinh là chủ thể tích cực chiếm lĩnh tri thức, hình thành kỹ năng và phát triển nhân cách (Hà Thế Ngữ & Đặng Vũ Hoạt, 1987). Trải nghiệm được hiểu là quá trình người học quan sát, tiếp xúc và tương tác trực tiếp với sự vật, hiện tượng, môi trường bằng vốn sống và kinh nghiệm của bản thân để tiếp nhận tri thức mới (Đào Thị Ngọc Minh

& Nguyễn Thị Hằng, 2018). Dạy học theo tiếp cận trải nghiệm là việc tổ chức hoạt động học tập để người học phát triển tri thức, kỹ năng và giá trị thông qua tham gia trực tiếp vào các tình huống thực tiễn (Wurdinger & Carlson, 2010). Trong nghiên cứu này, dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm được hiểu là quá trình giáo viên tổ chức cho học sinh tham gia vào các tình huống gắn với bối cảnh lịch sử, địa lí và đời sống thực tiễn, qua đó huy động vốn sống và kinh nghiệm cá nhân để kiến tạo tri thức, hình thành kỹ năng, phẩm chất và năng lực.

Về phương diện lý luận, mô hình học tập trải nghiệm của Kolb (1984) cung cấp cơ sở nền tảng khi nhấn mạnh chu trình gồm trải nghiệm cụ thể, quan sát - suy ngẫm, khái quát hóa khái niệm và thử nghiệm tích cực. Trên nền tảng đó, các nghiên cứu ở tiểu học đã cụ thể hóa thành nhiều quy trình với số lượng bước khác nhau, song đều thống nhất ở những đặc điểm cốt lõi: lấy trải nghiệm của học sinh làm điểm khởi đầu, coi trọng quá trình phản tư và hình thành tri thức, gắn học tập với thực tiễn, đồng thời nhấn mạnh vai trò thiết kế và tổ chức của giáo viên. Môn Lịch sử và Địa lí ở tiểu học có những đặc trưng khiến dạy học trải nghiệm cần được cụ thể hóa theo hướng riêng. Tri thức của môn học gắn với bối cảnh địa phương, tư liệu trực quan, bản đồ, hiện vật, câu chuyện lịch sử, hiện tượng địa lí và các tình huống thực tiễn (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018b, 2025). Vì vậy, việc xây dựng quy trình dạy học cho môn học này không thể chỉ dừng ở logic chung của học tập trải nghiệm, mà cần chỉ ra rõ cách giáo viên lựa chọn học liệu, thiết kế nhiệm vụ khám phá, tổ chức thảo luận học tập, đánh giá quá trình - sản phẩm và phát triển kế hoạch dạy học sau mỗi lần triển khai.

3.1.2. Cơ sở thực tiễn

a. Thực trạng thực hiện quy trình tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Bảng 1 cho thấy, việc thực hiện quy trình tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm được cả giáo viên và cán bộ quản lý đánh giá ở mức khá, nhưng tồn tại một khoảng cách nhận thức nhất định giữa hai nhóm. Điểm trung bình chung của giáo viên đạt 3,97, thấp hơn cán bộ quản lý (4,04), cho thấy cán bộ quản lý có xu hướng nhìn nhận tích cực hơn về mức độ triển khai. Ở cả hai nhóm, giai đoạn tổ chức dạy học có điểm trung bình thấp nhất (giáo viên: 3,93; cán bộ quản lý: 3,98), thấp hơn giai đoạn chuẩn bị (3,99 và 4,02) và giai đoạn kết thúc (4,01 và 4,13), cho thấy điểm nghẽn chủ yếu nằm ở việc chuyển hóa định hướng dạy học trải nghiệm thành các hoạt động học tập cụ thể trong

Bảng 1: Thực trạng thực hiện quy trình tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Quy trình	Giáo viên			Cán bộ quản lí		
	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc
1. Giai đoạn chuẩn bị	3,99			4,02		
1.1. Xác định mục tiêu hình thành năng lực cho học sinh trong dạy học Lịch sử và Địa lí.	4,08	0,608	1	4,15	0,481	3
1.2. Lựa chọn nội dung bài dạy theo chương trình dạy học môn Lịch sử và Địa lí.	4,02	0,609	3	4,12	0,489	5
1.3. Xây dựng chủ đề dạy học.	3,99	0,653	9	4,00	0,542	11
1.4. Dự kiến hình thức dạy học trải nghiệm (địa điểm, hình thức,...).	3,85	0,707	16	3,84	0,713	17
1.5. Dự kiến phương pháp dạy học phù hợp mục tiêu.	3,98	0,631	11	3,99	0,554	13
1.6. Chuẩn bị điều kiện, phương tiện, thiết bị dạy học.	3,99	0,604	7	4,01	0,577	10
2. Tổ chức dạy học	3,93			3,98		
2.1. Thông báo chủ đề, mục tiêu, yêu cầu cần đạt.	3,99	0,585	7	4,11	0,556	6
2.2. Nêu vấn đề/câu hỏi gợi mở, kết nối kinh nghiệm của học sinh.	4,02	0,599	3	4,08	0,536	8
2.3. Tổ chức cho học sinh trải nghiệm/khám phá, liên hệ kiến thức đã có...	3,85	0,691	16	3,87	0,660	15
2.4. Tổ chức cho học sinh khái quát, hình thành khái niệm và kĩ năng mới.	3,86	0,732	15	3,99	0,622	13
2.5. Tổ chức cho học sinh thảo luận/thực hành (nhóm, quan sát, so sánh, phân tích...) có hướng dẫn.	3,90	0,693	14	3,85	0,687	16
2.6. Tổ chức cho học sinh vận dụng kiến thức, kĩ năng để giải quyết nhiệm vụ/vấn đề.	3,96	0,630	13	4,00	0,566	11
3. Kết thúc	4,01			4,13		
3.1. Đánh giá mức hoàn thành nhiệm vụ theo tiêu chí.	4,07	0,567	2	4,20	0,490	1
3.2. Thu thập phản hồi về điều học sinh tiếp thu sau bài học.	3,99	0,580	9	4,15	0,534	3
3.3. Đánh giá mức tiếp nhận tri thức và hình thành kĩ năng của học sinh.	4,00	0,571	6	4,17	0,551	2
3.4. Tự đánh giá bài dạy và rút kinh nghiệm cho tiết sau.	4,02	0,556	5	4,09	0,495	7
3.5. Điều chỉnh/hoàn thiện kế hoạch cho giai đoạn tiếp theo.	3,98	0,560	12	4,03	0,588	9
Điểm trung bình chung	3,97			4,04		

lớp học. Khoảng cách này thể hiện rõ hơn ở các chỉ báo thuộc giai đoạn kết thúc, khi cán bộ quản lí đều đánh giá cao hơn giáo viên, như đánh giá mức hoàn thành nhiệm vụ theo tiêu chí (4,20 so với 4,07), thu thập phản hồi sau bài học (4,15 so với 3,99) và đánh giá mức tiếp nhận tri thức, hình thành kĩ năng của học sinh (4,17 so với 4,00). Ngược lại, các hoạt động cốt lõi của dạy học theo tiếp cận trải nghiệm như dự kiến hình thức trải nghiệm, tổ chức khám phá, hình thành khái niệm và thảo luận, thực hành đều có điểm

trung bình thấp hơn và độ lệch chuẩn cao hơn tương đối, phản ánh mức độ thực hiện chưa đồng đều giữa giáo viên và các bối cảnh trường học. Về ý nghĩa sư phạm, kết quả này cho thấy, nhà trường bước đầu thực hiện khá tốt ở các khâu dễ chuẩn hóa như xác định mục tiêu, lựa chọn nội dung và đánh giá sau bài học, nhưng còn hạn chế ở những khâu đòi hỏi năng lực thiết kế tình huống, tổ chức trải nghiệm trực tiếp và điều phối hoạt động học tập. Cô H.V cho biết: “Việc tổ chức hoạt động thực địa thường còn phụ

thuộc vào sự cho phép và điều kiện của nhà trường”; cô X.H cho rằng: “Hoạt động đôi khi chỉ dừng ở mức tương tượng do hạn chế về không gian lớp học và học liệu trực quan”; góc độ quản lý, cô K.H nhấn mạnh: “Mức độ triển khai chưa thật sự đồng đều giữa các lớp”. Kết quả quan sát các tiết dạy và phân tích sản phẩm của học sinh cho thấy phần lớn sản phẩm vẫn thiên về tái hiện kiến thức và hoàn thành nhiệm vụ theo hướng dẫn, trong khi khả năng phân tích, kết nối thông tin và vận dụng vào bối cảnh thực tiễn còn hạn chế.

b. Những yêu cầu đối với giáo viên khi tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Bảng 2 phản ánh mức độ cần thiết của các yêu cầu đối với giáo viên khi tổ chức dạy học Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm. Kết quả cho thấy mức đồng thuận cao ở cả hai nhóm (giáo viên có điểm trung bình 4,06; cán bộ quản lý có điểm trung bình 4,34), khẳng định đây là các năng lực cần thiết trong triển khai thực tiễn. Ở góc nhìn cán bộ quản lý, những yêu cầu “cốt lõi” được ưu tiên cao nhất, nổi bật là thiết kế bài dạy (điểm trung bình 4,39; độ lệch chuẩn 0,563) và xây dựng kế hoạch, vận dụng phương pháp (điểm trung bình 4,37; độ lệch chuẩn 0,560), nhấn mạnh vai trò thiết kế, điều phối như điều kiện quyết định chất lượng dạy học trải nghiệm. Trong khi đó, giáo viên cũng đánh giá cao (xây dựng kế hoạch, điểm trung bình 4,09; độ lệch chuẩn 0,647) nhưng thấp hơn so với cán bộ quản lý, cho thấy sự chi phối

của tính khả thi và điều kiện triển khai. Đáng chú ý, độ lệch chuẩn ở các yêu cầu thuộc “môi trường triển khai” như phối hợp với các lực lượng giáo dục và vận dụng phương pháp (giáo viên có độ lệch chuẩn lần lượt 0,665 và 0,687) cho thấy mức độ thống nhất chưa tuyệt đối, gợi ý sự khác biệt về nguồn lực và ưu tiên giữa các bối cảnh trường học. Cô T.T cho rằng: “Việc tổ chức dạy học trải nghiệm đòi hỏi nhiều thời gian chuẩn bị, từ học liệu, cách tổ chức đến câu hỏi dẫn dắt”; cô T.N nhấn mạnh: “Giáo viên vẫn gặp khó khăn về thời gian, điều kiện tổ chức và học liệu nên mức độ triển khai chưa thật sự đồng đều giữa các lớp”. Quan sát các tiết dạy cho thấy giáo viên thực hiện khá tốt việc giao nhiệm vụ, hướng dẫn học sinh và kiểm soát tiến độ, nhưng còn dè dặt trong việc mở rộng tình huống trải nghiệm và tổ chức các hoạt động đòi hỏi tính linh hoạt cao. Vì vậy, dù các yêu cầu về năng lực dạy học đã được đánh giá rõ, việc chuyển hóa thành hành động vẫn cần một quy trình tổ chức dạy học cụ thể để thống nhất kì vọng và hỗ trợ giáo viên triển khai nhất quán trong điều kiện đa dạng.

c. Các yếu tố ảnh hưởng đến dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Bảng 3 cho thấy, các yếu tố ảnh hưởng đến dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm được cả giáo viên và cán bộ quản lý đánh giá ở mức khá cao nhưng thứ tự ưu tiên giữa hai nhóm có sự khác biệt. Giáo viên xem năng lực tổ chức dạy học trải nghiệm của giáo viên là yếu tố ảnh hưởng mạnh

Bảng 2: Những yêu cầu đối với giáo viên khi tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Yêu cầu	Giáo viên			Cán bộ quản lý		
	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc
1. Xây dựng kế hoạch dạy học theo tiếp cận trải nghiệm.	4,09	0,647	1	4,37	0,560	2
2. Thiết kế bài dạy Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm.	4,07	0,659	4	4,39	0,563	1
3. Vận dụng hình thức, phương pháp dạy học theo tiếp cận trải nghiệm.	4,07	0,687	2	4,37	0,560	2
4. Ứng dụng công nghệ trong dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm.	4,06	0,655	6	4,36	0,581	4
5. Sử dụng các phương tiện hỗ trợ.	4,04	0,625	8	4,33	0,596	5
6. Xây dựng môi trường trải nghiệm cho học sinh.	4,05	0,630	7	4,29	0,584	8
7. Hướng dẫn, hỗ trợ học sinh.	4,07	0,645	2	4,31	0,610	7
8. Phối hợp với các lực lượng giáo dục.	4,04	0,665	9	4,29	0,606	8
9. Đánh giá kết quả và phản hồi thông tin.	4,07	0,684	4	4,32	0,614	6
Điểm trung bình chung	4,06			4,34		

Bảng 3: Các yếu tố ảnh hưởng đến dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Các yếu tố	Giáo viên			Cán bộ quản lí		
	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc
1. Chương trình giáo dục môn Lịch sử và Địa lí.	3,98	0,786	2	4,31	0,610	3
2. Năng lực tổ chức dạy học trải nghiệm của giáo viên.	3,99	0,779	1	4,32	0,592	2
3. Động cơ, thái độ và năng lực học tập của học sinh.	3,96	0,745	3	4,35	0,600	1
4. Cơ sở vật chất và tài chính phục vụ dạy học trải nghiệm.	3,93	0,783	4	4,27	0,639	4
5. Các lực lượng tham gia tổ chức dạy học trải nghiệm.	3,92	0,785	5	4,24	0,629	6
6. Cơ chế tổ chức quản lí hoạt động dạy học theo tiếp cận trải nghiệm.	3,91	0,781	6	4,25	0,634	5
Điểm trung bình chung	3,95			4,29		

nhất (điểm trung bình 3,99), tiếp đến là chương trình môn học (3,98) và động cơ, thái độ, năng lực học tập của học sinh (3,96). Trong khi đó, cán bộ quản lí lại đặt động cơ, thái độ và năng lực học tập của học sinh ở vị trí cao nhất (4,35), sau đó mới đến năng lực tổ chức dạy học trải nghiệm của giáo viên (4,32) và chương trình môn học (4,31). Cách xếp hạng này cho thấy giáo viên có xu hướng nhấn mạnh nhiều hơn vào năng lực chuyên môn và khả năng tổ chức trực tiếp của bản thân, trong khi cán bộ quản lí nhìn mạnh hơn từ phía học sinh và điều kiện vận hành chung của nhà trường. Một điểm đáng chú ý khác là cán bộ quản lí đều đánh giá các yếu tố ảnh hưởng cao hơn giáo viên ở cả 06 chỉ báo, với mức chênh lệch dao động từ 0,32 đến 0,39 điểm. Điều đó cho thấy cán bộ quản lí nhận thức rõ tính phức hợp của các điều kiện chi phối dạy học theo tiếp cận trải nghiệm, trong khi giáo viên - từ trải nghiệm trực tiếp trong lớp học - có xu hướng cảm nhận rõ hơn những giới hạn cụ thể của từng yếu tố trong bối cảnh thực thi. Đặc biệt, độ lệch chuẩn của nhóm giáo viên đều ở mức khá cao, từ 0,745 đến 0,786, cao hơn tương đối so với cán bộ quản lí, phản ánh sự phân hóa đáng kể giữa các trường về nguồn lực, điều kiện tổ chức và mức độ sẵn sàng triển khai. Các yếu tố thuộc bối cảnh bảo đảm như cơ sở vật chất, tài chính phục vụ dạy học trải nghiệm; các lực lượng tham gia tổ chức và cơ chế tổ chức quản lí hoạt động dạy học theo tiếp cận trải nghiệm đều có điểm trung bình thấp hơn ở cả hai nhóm, cho thấy đây vẫn là những “nút thắt” của quá trình triển khai. Cô H.H cho biết: “Ở những lớp học sinh chủ động và quen hợp tác, giáo viên triển khai hoạt động thuận lợi hơn; ngược lại, khi học sinh còn hạn chế về kĩ năng làm việc nhóm, giáo viên phải đảm nhận phần lớn vai trò dẫn dắt”. Phân tích sản phẩm của học sinh cho thấy, ở những lớp có

điều kiện triển khai thuận lợi, sản phẩm thể hiện rõ hơn khả năng kết nối thông tin và trình bày ý tưởng; ngược lại, nhiều sản phẩm vẫn chủ yếu dừng ở mức tái hiện nội dung theo hướng dẫn. Những kết quả này cho thấy quy trình dạy học được đề xuất cần vừa có tính định hướng rõ ràng, vừa đủ linh hoạt để giáo viên điều chỉnh theo năng lực học sinh và điều kiện thực tiễn của từng bối cảnh nhà trường.

3.2. Quy trình dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Trên cơ sở lí thuyết học tập trải nghiệm, các nghiên cứu liên quan và kết quả khảo sát thực tiễn, nghiên cứu đề xuất quy trình dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm ở tiểu học gồm 04 bước, vận hành theo chu trình mở. Quy trình này phù hợp với yêu cầu cần đạt của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 và giúp giáo viên kết nối thiết kế, tổ chức, đánh giá và điều chỉnh hoạt động dạy học. So với quy trình thông thường, quy trình đề xuất lấy yêu cầu cần đạt, bối cảnh địa phương và nhiệm vụ trải nghiệm của học sinh làm điểm khởi đầu; nhấn mạnh khám phá, thực hành và vận dụng; coi trọng đánh giá quá trình, sản phẩm và sự tiến bộ của học sinh; đồng thời xem phát triển kế hoạch dạy học sau mỗi lần triển khai là một bước độc lập (xem Hình 1).

Bước 1: Thiết kế kế hoạch bài dạy Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Giáo viên phân tích yêu cầu cần đạt của bài học môn Lịch sử và Địa lí trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 để xác định mục tiêu theo hướng phát triển phẩm chất và năng lực học sinh, được diễn đạt bằng các động từ hành động có thể quan sát và đánh giá. Trên cơ sở đó, giáo viên lựa chọn nội dung cốt lõi của bài học và xác định các nhiệm vụ học tập phù

học với logic nhận thức, hứng thú và khả năng của học sinh. Tiếp theo, giáo viên thiết kế chuỗi hoạt động học tập theo định hướng trải nghiệm (khám phá, thực hành, vận dụng), dự kiến phương pháp, hình thức tổ chức, điều kiện thực hiện và chuẩn bị các học liệu, phương tiện, công cụ hỗ trợ phù hợp nhằm tạo điều kiện để học sinh học thông qua trải nghiệm.

Bước 2: Tổ chức thực hiện kế hoạch bài dạy Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Giáo viên triển khai bài học thông qua một chuỗi hoạt động học tập có tính liên kết, trong đó học sinh được đặt vào các tình huống học tập có ý nghĩa. Quá trình tổ chức bao gồm: 1) Hoạt động trải nghiệm khám phá nhằm khơi gợi hứng thú, tạo động cơ học tập và định hướng nhận thức ban đầu; 2) Hoạt động thực hành luyện tập để học sinh củng cố kiến thức, rèn luyện kỹ năng thông qua hành động và tương tác; 3) Hoạt động vận dụng giải quyết vấn đề nhằm tạo cơ hội cho học sinh huy động kiến thức, kỹ năng và trải nghiệm cá nhân để xử lý các tình huống thực tiễn.

Bước 3: Đánh giá kết quả dạy học Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Giáo viên xây dựng nội dung và tiêu chí đánh giá bám sát mục tiêu bài học, tập trung vào mức độ đạt được về kiến thức, kỹ năng, sự tham gia tích cực, hứng thú học tập và sự tiến bộ của học sinh. Quá trình đánh giá được thực hiện bằng các công cụ đa dạng như quan sát, bảng kiểm, phiếu đánh giá theo tiêu chí, tự đánh giá và đánh giá đồng đẳng. Giáo viên ghi nhận minh chứng trong suốt quá trình học tập, đồng thời cung cấp phản hồi kịp thời, mang tính xây dựng để định hướng sự tiến bộ của học sinh.

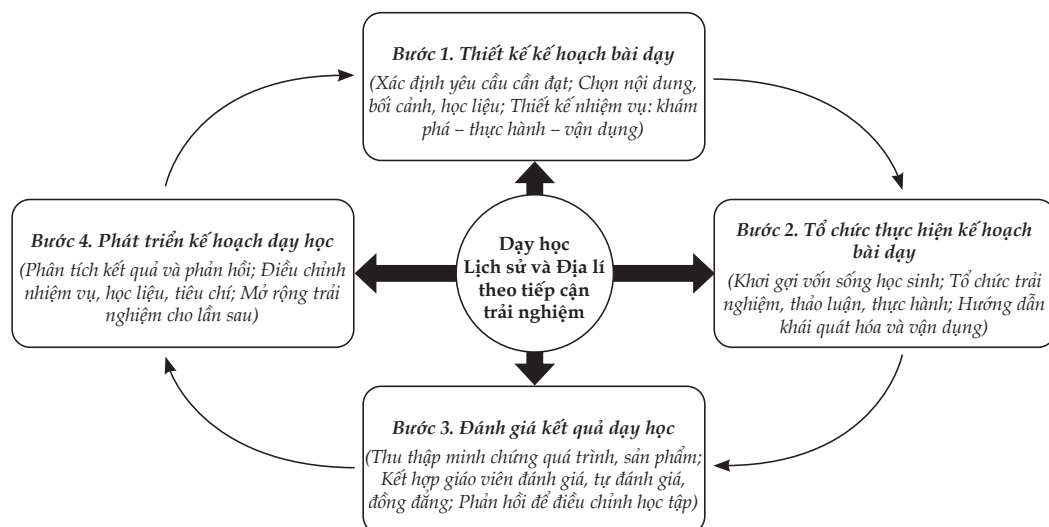
Bước 4: Phát triển kế hoạch dạy học Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm

Trên cơ sở kết quả đánh giá và phản hồi của học sinh, giáo viên rà soát, điều chỉnh nội dung, hoạt động và hình thức tổ chức dạy học cho phù hợp hơn với đặc điểm người học và bối cảnh thực tiễn. Đồng thời, giáo viên tiếp tục tìm kiếm, bổ sung và thiết kế các hoạt động trải nghiệm mới gắn với điều kiện địa phương, đời sống xã hội và nhu cầu phát triển năng lực của học sinh, qua đó bảo đảm tính linh hoạt, mở và bền vững của quy trình dạy học theo tiếp cận trải nghiệm.

Ví dụ: Quy trình 04 bước dạy học Bài 3: Lịch sử và văn hóa truyền thống địa phương em (Lịch sử và Địa lí 4, Bộ sách Chân trời sáng tạo) theo tiếp cận trải nghiệm:

Bước 1: Thiết kế kế hoạch bài dạy (trước tiết dạy): 1) Giáo viên xác định mục tiêu theo năng lực và phẩm chất (học sinh sưu tầm tư liệu, hợp tác thuyết trình, lựa chọn hình thức sản phẩm, đề xuất ý tưởng bảo tồn di sản; định hướng yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực, trách nhiệm); 2) Lựa chọn nội dung văn hóa địa phương (ẩm thực, trang phục, nhà ở/kiến trúc, lễ hội); 3) Thiết kế chuỗi hoạt động trải nghiệm theo mạch khám phá - luyện tập, thực hành - vận dụng; 4) Chuẩn bị học liệu và điều kiện tổ chức (trò chơi khởi động, tư liệu hình ảnh/video, hiện vật/đồ dùng trải nghiệm, phiếu khám phá, công cụ trình bày).

Bước 2: Tổ chức thực hiện kế hoạch bài dạy (trong lớp): 1) Học sinh khởi động bằng hoạt động gợi vốn sống (Bingo văn hóa Thành phố Hồ Chí Minh); 2) Sau đó học theo “trạm trải nghiệm” theo nhóm: quan sát/ tiếp xúc tư liệu, thực hành hoàn thành phiếu, chia sẻ - thuyết trình; 3) Cá nhân luyện tập bằng nhiệm vụ viết đoạn mô tả về một nét văn hóa địa phương và 4) Thực hiện nhiệm vụ vận dụng sưu tầm tư liệu/ảnh để giới thiệu ở “góc lớp”.

Hình 1: Quy trình dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm ở trường tiểu học

Bước 3: Đánh giá kết quả dạy học (trong và sau giờ học): 1) Giáo viên thu thập minh chứng từ các sản phẩm và quá trình tham gia (phiếu khám phá, sản phẩm trình bày, đoạn viết, tư liệu sưu tầm); 2) Đánh giá bằng rubric 08 tiêu chí theo thang 05 mức, kết hợp quan sát, tự đánh giá và đánh giá đồng đẳng; phản hồi kịp thời để định hướng cải thiện.

Bước 4: Phát triển kế hoạch dạy học (sau tiết dạy): Dựa trên kết quả rubric và phản hồi của học sinh, giáo viên điều chỉnh nhiệm vụ và học liệu (bổ sung khung câu hỏi phân tích tư liệu, mẫu sản phẩm và kiểm tra số lượng nguồn tư liệu, tăng cơ hội chuẩn bị/tập duyệt thuyết trình), đồng thời mở rộng trải nghiệm gắn bối cảnh địa phương/cộng đồng (trưng bày, phỏng vấn, tham quan thực/ảo) nhằm nâng cao hiệu quả tổ chức dạy học trải nghiệm.

4. Kết luận

Nghiên cứu đã làm rõ cơ sở khoa học và thực tiễn của việc xây dựng quy trình dạy học môn Lịch sử và Địa lí theo tiếp cận trải nghiệm ở tiểu học. Trên phương diện lí luận, quy trình được xác lập từ sự kết

hợp giữa lí thuyết học tập trải nghiệm, đặc trưng của môn học trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 và yêu cầu tổ chức dạy học phù hợp với đặc điểm nhận thức của học sinh tiểu học. Trên phương diện thực tiễn, kết quả khảo sát tại 14 trường tiểu học ở Thành phố Hồ Chí Minh cho thấy các nhà trường đã có nhận thức tương đối tích cực về định hướng dạy học này, song mức độ triển khai giữa các khâu chưa đồng đều; trong đó, các hoạt động cốt lõi như khám phá, thao tác, thực hành và vận dụng còn thấp hơn so với khâu chuẩn bị và đánh giá, đồng thời giữa giáo viên và cán bộ quản lí vẫn tồn tại một khoảng cách nhất định trong đánh giá về yêu cầu nghề nghiệp và các yếu tố ảnh hưởng. Trên cơ sở đó, nghiên cứu đề xuất quy trình dạy học gồm 04 bước: thiết kế kế hoạch bài dạy, tổ chức thực hiện, đánh giá kết quả và phát triển kế hoạch dạy học. Quy trình này góp phần chuyển hóa logic học tập trải nghiệm thành một cấu trúc thao tác sư phạm có thể vận dụng trong thiết kế bài học, sinh hoạt chuyên môn và bồi dưỡng giáo viên.

Tài liệu tham khảo

- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018a). *Chương trình Giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể* (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).
- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018b). *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Lịch sử và Địa lí, cấp Tiểu học* (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).
- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2025). *Thông tư số 17/2025/TT-BGDĐT ngày 12 tháng 9 năm 2025 Sửa đổi, bổ sung một số nội dung trong Chương trình Giáo dục phổ thông ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo*.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.
- Đặng Thành Hưng. (2002). *Dạy học hiện đại: Lí luận, biện pháp, kĩ thuật*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- Đào Thị Ngọc Minh & Nguyễn Thị Hằng. (2018). Học tập trải nghiệm - Lí thuyết và vận dụng vào thiết kế, tổ chức hoạt động trải nghiệm trong môn học ở trường phổ thông. *Tạp chí Giáo dục*, (433), tr.36-40.
- Đinh Quang Báo, Trần Thị Mai Lan & Lưu Thuỳ Dương. (2022). Vận dụng giáo dục STEM vào dạy học chủ đề Thực vật và động vật ở trường tiểu học theo Chương trình Giáo dục phổ thông 2018. *Tạp chí Khoa học và Công nghệ Trường Đại học Hùng Vương*, 17(2), tr.52-59.
- Đỗ Tiến Đạt. (2018). *Dạy học môn Toán ở tiểu học trên cơ sở tổ chức các hoạt động trải nghiệm, khám phá và phát hiện* [Chuyên đề]. Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam.
- Hà Thế Ngữ & Đặng Vũ Hoạt. (1987). *Giáo dục học* (tập 1). NXB Giáo dục.
- Huỳnh Thị Trúc Giang. (2023). Dạy học phát triển năng lực môn Lịch sử và Địa lí ở tiểu học. *Tạp chí Thiết bị Giáo dục*, 2(287), tr.64-66.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.
- Nguyễn Thị Dung. (2019). *Hoạt động trải nghiệm trong dạy học Tiếng Việt cho học sinh lớp 4, 5*. Luận án Tiến sĩ, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
- Nguyễn Thị Hồng Chuyên & Hoàng Thị Mỹ Hạnh. (2022). Các nhân tố ảnh hưởng đến thái độ học tập môn Lịch sử và Địa lí của học sinh tiểu học. *Tạp chí Giáo dục*, 22(24), tr.8-12.
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children* (M. Cook, Trans.). International Universities Press. (Original work published 1936).
- Trần Doãn Vinh. (2018). Thiết kế hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn Tin học ở cấp Tiểu học theo định hướng phát triển năng lực. *Tạp chí Giáo dục*, (437), tr.54-58.
- Trần Thị Phương Dung, Đỗ Thị Ánh Nguyệt & Phạm Nguyễn Song Liên. (2022). Thiết kế hoạt động trải nghiệm trong dạy học chủ đề “Thực vật và động vật” (Khoa học 4). *Tạp chí Giáo dục*, 22(14), tr.30-35.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Wurdinger, S. D. & Carlson, J. A. (2010). *Teaching for experiential learning: Five approaches that work*. Rowman & Littlefield Education.